

A liberális jogállam és a hadsereg

A politikának, a jogalkotásnak súlyos adósságai vannak a fegyveres erővel és testületekkel, így a honvédséggel szemben is. Pedig napi tapasztalataink arra engednek következtetni, hogy hadseregére nemcsak azért van szükség, mert úgy illik, hogy egy szuverén államnak legyen saját címere, zászlója, nemzeti műholdas tévéadója és hadserege is. Környezetünkben százezernyi halott és milliónyi menekült bizonyítja, hogy a fegyveres erőszak újra a politika talán nem legitim, de annál hatásosabb eszközeivé vált, a diplomáciai eszközök és a nemzetközi szerződések önmagukban nem elegendők egy ország biztonságának szavatolására.

Így hát egy percig se téveszünk szem elől: a fegyveres erő, az önálló magyar hadsereg nemzeti szuverenitásunk, államiságunk végső letéteményese – bár reméljük, sohasem kerülünk olyan helyzetbe, hogy megbizonyosodhassunk erről. Ezek után nehezen érthető, hogy a politika miért kezelte messze jelentőségén alul a honvédséget. Azt sem adta meg számára, ami pedig joggal elvárható lett volna: egyértelműen megszabott feladatokat, no meg az ezek végrehajtásához szükséges jogi és anyagi háttérrel. Az okok között

elemek, hogy végre megszületessen egy olyan új honvédelmi törvény, amely a megváltozott körülményekhez igazítva biztosítja a hadsereg kétségbevonhatatlanul legitim, alkotmányos működését.

Szerencsére ma már az Országgyűlés napirendjén szerepel ennek a régóta várt jogszabálynak a tervezete. Ez a törvény hivatott rendezni – többek között – azt az anomáliát, hogy a hadsereg irányítása ma szabályozatlan, illetve, ami talán még rosszabb, nem egyértelműen szabályozott.

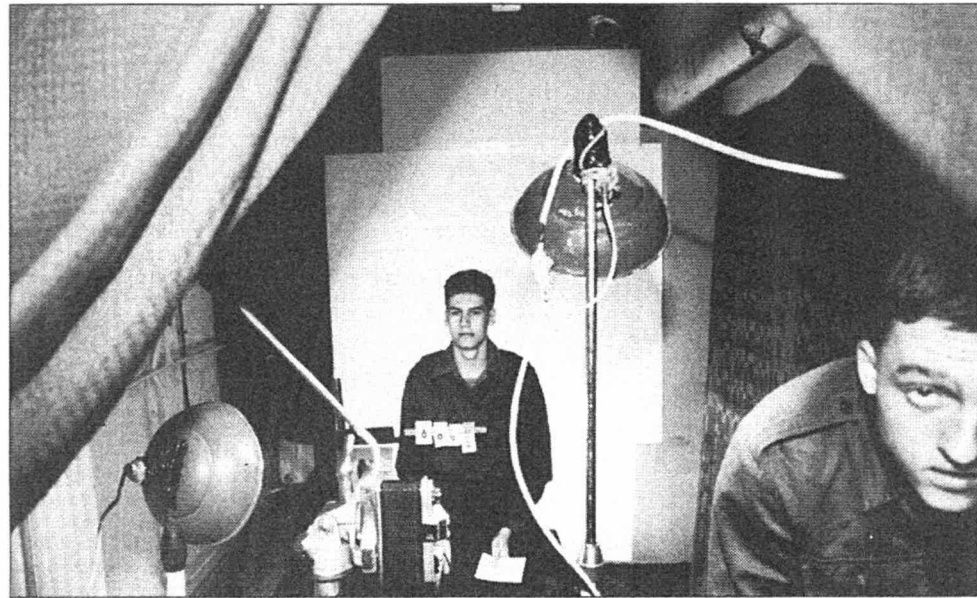
végrehajtó hatalommal szemben semmiféle „alkotmányos ellensúly” nem képezhető. Ennek megfelelően kell egyébként biztosítani a legitím lehetőséget a kormány számára, hogy váratlan támadás esetén eleget tudjon tenni alapvető alkotmányos kötelezettségének: haladéktalan lépéseket tudjon tenni az ország védelmére.

Az új törvénynek természetesen összhangba kell hoznia a haderőn belüli viszonyokat a demokratikus társadalom alapvető értékeivel. Érvényre juttatni, hogy a katonát, mint egyenruhás állampolgárt más állampolgárhoz hasonlóan megilletik az alkotmányban garantált emberi jogok, amelyek korlátozása csak a szolgálat teljesítéséhez feltétlenül szükséges mértékben engedhető meg.

Közkeletű vélekedés szerint a médiatörvény csődje után az utolsó esélye is elszállt annak,

zett hivatásos tiszt hagyta el a hadsereget. A hadsereg nemzeti elkötelezettségének állandó kormányzati ismételtetése önmagában nem volt elegendő arra, hogy növelje a magyar polgárok biztonságát.

Ráadásul a fentiek következményeként a hadsereg által megoldani kívánt feladatok és rendelkezésére álló anyagi lehetőségei között egyre mélyül a szakadék. A politika – részben a már említett irányítási tisztázatlanságok miatt –, nem, vagy csak jelszavakban határozta meg a haderő feladatait: „*Legyél képes megvédeni a hazát és megrendezni az augusztus 20-i tűzijátékot.*” Amíg pedig a hadsereg az utóbbit képes megoldani, addig úgy tűnik, kevéseket igazat, hogy az előbbi magasztos ügye miként is váltódik aprópénzre: ki ellen, milyen körülmények között, milyen fegyverrel stb. kell megvédeni a hazát. Ezzel pedig a kormányzat, illetve a parlament gyakorlatilag lemond arról a lehetőségről – pontosabban kötelezettségről –, hogy az érdemi döntéseket meghozza, a nagyvonalúan átengedi azt „a katonának”. A nagyvonalúság azonban csak addig tart, amíg „a katonák” a fentiek miatti kényszerűségből maguk által kiöltött feladatokra vonatkozóan be nem nyújtják a számlát a költségvetésnek. Nagy a kísértés ugyanis, hogy a fiskális szempontok előtt kényszerűen meghajló kormány és Országgyűlés költségvetési perselymalacnak, de facto költségvetési tartaléknak tekintse a honvédséget. Ami persze érthető, mert ez a könnyebbik ellenállás iránya. A hadsereg fegyvermezett, nem sztrájkol, nem tüntet, és a következmények is csak akkor jelentkeznek hűsbavágon, ha már nagyon nagy a baj. Világos, a hadsereg általános lerohadása a mindennapokban kevésbé feltűnő és zavart okozó, mint ha, mondjuk, néhány napig nem szállítják el a szemetet az utcáról.

Állampolgár egyenruhában

BÁNHALMI JÁNOS FELVÉTELE

kiemelt szerepe van annak, hogy a kormányzat képtelen volt a problémák pusztá regisztrálásán túlmutató, átfogó cselekvési program kidolgozására. De közrejátszott ebben a nem-törődomségben az is, hogy még mértékadó ellenzéki személyiségek is szisztematikusan összetévesztik a kis államot a gyenge állammal. Nem képesek felül-emelkedni a liberalizmus azon sajátos értelmezésén, amelyik mindenféle hatalmat eleve a gonosztól eredeztet és nem tud különbséget tenni erő és erőszak között. Ez a gondolkodásmód persze egyfelől a korábbi rendszerből származó keserű személyes tapasztalatokra épülő előítéleteken nyugszik, másfelől látványos öngigazolásra lel önön tükörképében. A mi liberális meggyőződésünk szerint az a helyes, ha az állam csak ott vállal szerepet, ahol az állampolgári önszerveződés objektíve nem lehetséges. Ott azonban legyen hatékony és működőképes, ha úgy tetszik erős, nem nélkülözve azonban a szigorú jogi szabályozást, a folyamatos és hatékony társadalmi-politikai ellenőrzést.

Ez a helyzet elsősorban a boldog emlékeztető Németh-kormány és a mostani megelőző Országgyűlés által sietve végrehajtott törvénymódosításnak köszönhető, amellyel szétválasztották a Honvédelmi Minisztériumot és az újonnan konstruált parancsnokságot. A politikai motivációk világosak voltak: a reménybeli köztársasági elnök, Pozsgay Imre számára biztosítani az utódpart bizonyosan bekövetkező választási veresége esetén is a megfelelő pozíciókat a hadsereg vezetésében. Noha időközben a köztársasági elnök más lett, az alkotmányellenes helyzetet törvényesítették. A honvédség élén elvileg egy alkotmányjogi értelemben nem felelős személy áll. A mostani törvénytervezet ennek a pártállamtól örökölt rejtett aknának a hatástalanítását célozza, összhangban egyébként nem csupán a rendszerváltást megelőző ellenzéki pártok programjával, de az Alkotmánybíróság félre nem érthető határozatával is, amely szerint: *a hadsereg működésének irányítása egyértelműen az alkotmányosan felelős kormány kompetenciájába tartozik, a haderőn belül a*

hogy ez a parlament még egyszer kétharmados törvényt fogadjon el. Nos, mi nem szeretnénk osztani ezt a pesszimista álláspontot. Az eddigi pártközi egyeztetésekből levonható következtetések azt mutatják, hogy alig néhány, tisztán politikai kérdés van csak, amiken túl kell lendülnünk. Ha sikerül megtalálni a megoldást – és miért ne sikerülne? –, a többi már csak idő és gépirői kapacitások kérdése. És mivel ezek politikai kérdések, politikai elszánáson múlik a megoldásuk. Ha a felek akarnak honvédelmi törvényt, lesz törvény, ha nem, akár évekig marad a kivétel nélkül mindenki által kárhóztatott, 1976-os pártállami törvény. Bizunk abban, ennek súlyával minden felelős parlamenti párt tisztában van.

A Magyar Honvédség jelenlegi szervezete, mérete és csapatainak békebeli elhelyezése még mindig a korábbi, a szovjet irányítású hadászati elveken alapul. A haderő átfogó reformjának elmaradása, a minimálisan szükséges anyagi eszközök megtagadása, illetve a meglévő eszközök elfecsérlése miatt az elmúlt években számos, jól kép-

Nyilvánvaló, hogy ebből az ördögi körből csak egy a társadalom részéről támogatottságot élvező, határozott és átfogó, a célokat az eszközökkel összhangba hozó programmal lehet kitörni. A haderőreform végrehajtása után a magyar hadseregnek úgy kell alkalmasnak lennie az ország védelmére, hogy hatékonyan használja fel a költségvetési forrásokat. A haderőreform gazdasági megalapozásának elengedhetetlen feltétele a hosszú távon – reálértékben legalábbis – nem csökkenő költségvetés biztosítása.

Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi százezres hadsereg helyett egy kisebb, de hatékonyabb, jobban szervezett, technikailag jobban felszerelt hadsereg létrehozása szükséges. A haderő átalakítása után is szükséges a általában hadkötelezettség fenntartásán épül fel, mivel a tisztán hivatásos hadsereg létrehozása belátható időn belül már csak a költségvetési korlátok miatt sem reális. Hosszú távú terveknek megfelelően a haderő átalakítását úgy kell végrehajtani, hogy alkalmassá váljék a NATO és a Nyugat-európai Unió haderőivel való együttműködésre. Ami a hivatásos katonákat illeti, magas szintű képzéssel és ennek megfelelő anyagi elismeréssel újra meg kell teremteni a katonatiszti hivatás értelmét és tekintélyét, távlatot kell biztosítani az ezt választóknak.

A hadsereg átalakításának már 1998-ra látható eredményeket kell hoznia: a haderőreformmal a társadalom által megbecsült, védelmi feladatait kifogástalanul ellátni képes, modern hadsereget kell létrehozni, amely alkalmas arra, hogy hosszú időre szavatolja a demokratikus Magyarország békéjét és biztonságát.

Hálásak lehetünk a történelemnek, hogy kaptunk három viszonylag békés évet arra, hogy ezeket a kérdéseket tisztázzuk és megoldjuk; végrehajtsuk, de legalábbis elkezdjük a haderőreformot. Hogy eddig nem élünk vele, az hiba volt. Ha ezután sem élünk vele, az már bűn lesz.

**Kövér László-
Wachsler Tamás**
országgyűlési képviselő
(Fidesz)